

ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ НЫЗАМЫ

09.04.1993-ж. №268/ХП

МӘМЛЕКЕТЛИК САНИТАРИЯЛЫҚ БАҚЛАҰ ҲАҚҚЫНДА

Усы Нызамға төмендегилерге муўапық өзгерислер киргизилген
12.11.2008-ж. 201/III-санлы ҚР Нызамы

Усы нызам халықтың санитариялық-эпидемиологиялық аман-есенлигин хәм радиациялық қәуипсизлигин тәмийинлеў бойынша, жәмийетлик қатнасықларды ретлестиреди, адамның өзін қоршап турған орталықтың қолайлы шараятларына болған хуқықын, олардан пайдаланыўға байланыслы басқада хуқықлар менен кепилликлерди беккемлейди.

Мәмлекетлик санитариялық бақлаў - бул санитария эпидемиология хызметиниң санитариялық нызамларды бузыў ҳәрекетлериниң алдын алыў, анықлаў хәм тыйым салыў бойынша жумысы болып табылады.

I-БӨЛИМ УЛЫҰМА РЕЖЕЛЕР

1-статья. Қарақалпақстан Республикасының мәмлекетлик санитариялық бақлаў ҳаққындағы нызамлары

Қарақалпақстан Республикасының санитариялық бақлаў ҳаққындағы нызамлары усы Нызамның мәмлекетлик ҳәкимият хәм басқарыў уйымларының өз ўәкилликлери шегинде шығарған басқада хуқықый актлеринен ибарат.

2-статья. Халықтың санитариялық аман-есенлигин тәмийинлеўдиң тийкарғы принциплери

Халықтың санитариялық аман-есенлигин тәмийинлеўдиң тийкарғы принциплери болып:

- қоршап турған орталықты жақсылаўға, аўқатланыўды, мийнет жағдайын, турмысты, дем алыўды, тәрбиялаўды, оқытыўды жақсылаўға бағдарланған нызам шығарыўшылық, санитариялық эпидемияға қарсы хәм шөлкемлестириў илажлары тийкарында адамның ден саўлығын сақлаў хәм беккемлеў хуқықына кепиллик бериў;

- халық хожалығы объектлерин, технологиялық үскенелерди хәм приборларды, транспорт қуралларын жойбарлаў, орналастырыў, жобалаў, қурыў хәм пайдаланыўға тапсырыўда қоршап турған орталықтың халықтың ден

саулығына зиянлы тәсиринің алдын алыу бойынша жұмысының биринши дәрежелилиги;

- халықтың санитариялық мәдений дәрежесин арттыруу;
- санитариялық эпидемияға қарсы илажларды өндириллик хәм социаллық жұмыстың миннетли бөлеги ретинде өткеріу;
- кәрханалар, шөлкемлер, бирлеспелердің түрине қарамастан, сондай-ақ айырым адамлардың санитариялық нормаларды, гигиенлаық өлшемлерди сақламағаны хәм санитариялық-эпидемияға қарсы илажларды өткермеуинен халықтың ден саулығына хәм қоршап турған орталыққа жеткерилген зиянды өтеуи болып табылады;
- санитариялық нормалардың, қағыйдалардың сақланыуын хәм санитариялық-гигиенлаық илажлардың өткерилиуин мәмлекетлик санитариялық бақлауды әмелге асыруу болып табылады.

3-статья. Санитариялық нормалар, қәделер хәм гигиеналық нормативлер

Санитариялық нормалар, қәделер хәм гигиеналық нормативлер Қарақалпақстан Республикасы нызамлары менен белгиленген тәртипте ислеп шығылады, тастыйықланады хәм жәрияланады.

Авария жағдайларын сапластыруу бойынша санитариялық эпидемияға қарсы илажларды әмелге асыруу бойынша уақытша санитариялық нормалар хәм қағыйдалар Қарақалпақстан Республикасының бас мәмлекетлик шыпакери тәрәпинен тастыйықланады.

II-БӨЛИМ

АДАМНЫҢ ҚОРШАП ТУРҒАН ҚОЛАЙЛЫ ОРТАЛЫҚҚА ХУҚЫҚЫ ХӘМ ОНЫ ТӘМИЙИНЛЕУДИҢ КЕПИЛЛИГИ

4-статья. Адамның қоршап турған қолайлы орталыққа хуқықы

Хәр бир адам қоршап турған қолайлы орталық хуқықына ийе.

5-статья. Халықтың ден саулығы хәм қоршап турған орталықтың жағдайы хәққында мағлыұмат алыу хуқықы

Хәр бир адам эпидемиялық хәм радиациялық аұхал, қоршап турған орталықтың жағдайы хәм оның адамлардың ден саулығына тәсири, сондай-ақ өткерилген изертлеулердің хәм басқада арнаулы экспертизалардың тексеріулері, жуұмақлары бойынша исенимли мағлыұмат алыу хуқықына ийе.

6-статья. Адамның ден саулығына жеткерилген зиянды өтеу хуқықы

Хәр бир адам қоршап турған орталықтың зиянлы химиялық, физикалық, биологиялық хәм басқада факторларының, сондай-ақ сапасыз азық-ауқат

өнімлері, халық тұтыныуы товарлары хәм басқада санаат өнімлері тәсиринде оның ден саулығына жеткерилген зыянның орнын өтеу хуқықына ийе.

7-статья. Сырт ел пуқараларының хәм пуқаралығы болмаған адамлардың хуқықлары хәм миннетлері

Сырт ел пуқаралары хәм пуқаралығы болмаған адамлар Қарақалпақстан Республикасы аймағында халықтың санитариялық-эпидемиологиялық аман-есенлигин тәмийинлеу саласында Қарақалпақстан Республикасы пуқаралары сыяқлы хуқықлардан пайдаланады хәм миннетли болады.

8-статья. Пуқаралардың хуқық хәм миннетлерин әмелге асырыудың кепилликлері

Мәмлекетлик уйымлар хәм лауазымлы адамлар өз жумысын халықтың ден саулығы дәрежесин сақлап турыу ямаса арттырыу хәм қоршап турған орталықтың адамға қолайсыз тәсир етиуиниң алдын алыу бойынша мүмкин болған барлық илажларды көриуге хәм бағдарлауға миннетли.

Мәмлекетлик уйымлар хәм лауазымлы адамлар мәмлекетлик уйымлардың хәм лауазымлы адамлардың иске асыратуғын халықтың ден саулығына ямаса қоршап турған орталыққа қолайсыз тәсир етиуи менен байланыслы болған шешимлерин таярлауда, додалауда, орынлауда хәм орынлауын қадағалауда пуқаралардың қатнасыуы ушын жағдай дүзип беріуге миннетли.

9-статья. Пуқаралардың хуқықларының судта қорғалыуы

Пуқаралардың, пуқаралығы болмаған адамлардың усы Нызамның 5,6-статьяларында нәзерде тутылған хуқықларын қорғау нызамлар тийкарында суд тәрәпинен әмелге асырылады.

III-БӨЛИМ

ХАЛЫҚТЫҢ САНИТАРИЯЛЫҚ-ЭПИДЕМИОЛОГИЯЛЫҚ АМАН-ЕСЕНЛИГИН, РАДИАЦИЯЛЫҚ ҚӘУИПСИЗЛИГИН ТӘМИЙИНЛЕУ БОЙЫНША ТАЛАПЛАР ХӘМ ОЛАРДЫ ОРЫНЛАУ БОЙЫНША МИННЕТЛЕР

10-статья. Халықтың санитариялық-эпидемиологиялық аман-есенлигин тәмийинлеу бойынша мәмлекетлик уйымлардың, кәрханалардың, мәкемелердің, шөлкемлердің, бирлеспелердің хәм жеке адамлардың миннетлері

Мәмлекетлик уйымлар, кәрханалар, мәкемелер, шөлкемлер, бирлеспелер олардың ведомствалық бағыншылығына, меншик түрине қарамастан, сондай-ақ жеке адамлар:

- белгиленген тәртіпте тастыйықланған санитариялық нормаларды, қәделерди хәм гигиеналық нормативлерди сақлауға хәм иске асыруға;

- мәмлекетлик-санитариялық бақлау жүргизетуғын уйымларға, мәкемелерге, лауазымлы адамларға жүз берген авариялар, санитариялық-эпидемиялық хәм радиациялық ауҳал хәққында исенимли хәм толық мағлыұмат бериўге миннетли.

11-статья. Нормативлик-техникалық хұжетлерди ислеп шығыўшылардың миннетлери

Нормативлик-техникалық хұжетлерди ислеп шығыўшы мәмлекетлик уйымлар, кәрханалар, мәкемелер, шөлкемлер, бирлеспелер меншик түрине қарамастан, сондай-ақ жеке адамлар халықтың ден саулығын, санитариялық-эпидемиологиялық аман-екенлигин тәмийинлеўге бағдарланған санитариялық нормаларды, қәделерди хәм гигиеналық нормативлерди сақлауға миннетли.

Атап көрсетилген уйымлар, кәрханалар, мәкемелер, шөлкемлер, бирлеспелер хәм жеке адамлар жаңа химиялық хәм биологиялық затларды, ион менен нурландырыўшы дәреклерди хәм бул дәреклерди сақлауға үскенелерди, этир-упа хәм пардозлау өнимлерин, материалларды, технологиялық процесслерди, үскенелерди хәм басқа халық тутыныў товарларын енгизиўге дейин халықтың санитариялық-эпидемиологиялық қәуипсизлигин тәмийинлеў, оның сақланыўын қадағалау усыллары, зыянлы өнимлерди хәм шығындыларды зәлелсизлендириў усыллары бойынша өлшемлерге тийкарланған усынысларды ислеп шығыўға хәм оларды Қарақалпақстан Республикасының мәмлекетлик бас санитария шыпакерине тастыйықлау ушын бериўге миннетли.

12-статья. Объектлерди жобалау, қурыу хәм пайдаланыўға тапсыруда санитариялық талаптардың орынланыўының миннетлиги.

Кәрханалардың, мәкемелердин, шөлкемлердин, бирлеспелердин басшылары меншик түринен бийғәрез, сондай-ақ жеке адамлар объектлерди қурыуда, қайта қурғанда, кәрханаларды техникалық қайта қуралландырғанда хәм оларды иске қосқанда санитариялық нормаларды, қәделерди хәм гигиеналық нормативлерди сақлауға миннетли.

13-статья. Аймақларды, қурылысларды, имаратларды сақлауға, үскенелерди, транспорт қуралларын жумсауға болған талаптар

Кәрханалар, мәкемелер, шөлкемлер, бирлеспелер, меншик ийелигине қарамастан, сондай-ақ жеке адамлар технологиялық ямаса басқа үскенелерди жумсауын, аймақлардың, қурылыслардың, өндириллик хәм санитариялық-турмыслық жайлардың хәм жумыс орынларының, балалар, емлеу-профилактикалық, оқыу, мәдений, спорт хәм басқада мәкемелердин имаратларының, сондай-ақ транспорт қуралларының сақланыўы санитариялық

нормаларға, қәделерге, гигиеналық нормативлерге муўапық болыўын тәмийинлеўге миннетли.

14-статья. Химиялық затларды, биологиялық қуралларды ҳәм материалларды қолланыўға, зәлелсизлендириўге, қалдыққа шығарыўға, көмиўге болған талаплар

Кәрханалар, мәкемелер, шөлкемлер, бирлеспелер, меншик түрине қарамастан, сондай-ақ жеке адамлар химиялық затларды, биологиялық қуралларды ҳәм материалларды сақлаўда, тасыўда, қолланыўда, зәлелсизлендириўде, қалдыққа шығарыўда ҳәм көмиўде халықтың санитариялық-эпидемиялық аман-есенлигин тәмийинлейтуғын санитариялық нормаларды, қәделерди ҳәм гигиеналық нормативлерди сақлаўға миннетли.

15-статья. Радиациялық қәўипсизликти тәмийинлеў бойынша талаплар

Мәмлекетлик басқарыў уйымлары, кәрханалар, мәкемелер, шөлкемлер, бирлеспелер, меншик түрине қарамастан, мийнет жәмәәтлери ҳәм жеке адамлар радиоактивлик затлар ҳәм ион менен нурландырыўшы басқа дәреклер менен ислегенде радиациялық қәўипсизлик нормаларын ҳәм санитариялық қәделерди, сондай-ақ радиоактивлик затларды ҳәм ион менен нурландырыўшы басқа дәреклерди қазыў, алыў, таярлаў, пайдаланыў, тасыў, қалдыққа шығарыўда стандартларды, техникалық шәртлерди ҳәм өлшемлик актлердиң басқада талапларын сақлаўға миннетли.

16-статья. Турақ жайларға көшип кириў ҳәм оларда жасаў тәртиби

Министрликлер, мәмлекетлик комитетлер, басқармалар, жергиликли ҳәкимият ҳәм басқарыў уйымлары, турақ жайлардың, оларда жасаў ушын беретугын басқада меншик ийелери бул жайларға көшип кириўде санитариялық талапларды орынлаўға миннетли.

Хәрекеттеги гигиеналық нормативлерге жуўап бермейтуғын турақ жайларда адамлардың жасаўына жол қойылмайды. Жасаўшылар жергиликли ҳәкимият ҳәм басқарыў уйымлары тәрәпинен тастыйықланған турақ жайларды сақлаў ҳәм пайдаланыў қәделерин орынлаўға миннетли.

17-статья. Азық-аўқат өнимлерине, оларды ислеп шығарыўға, тасыўға, сақлаўға ҳәм сатыўға санитариялық талаплар

Азық-аўқат өнимлерин ҳәм азық-аўқатлық шийки затларды ислеп шығарыў, сақлаў, тасыў, сатыў менен шуғылланатуғын кәрханалар, мәкемелер, шөлкемлер, меншик түрине қарамастан, сондай-ақ жеке адамлар медико-биологиялық талапларды, санитариялық нормаларды, қәделерди ҳәм гигиеналық нормативлерди сақлаўға миннетли.

Азық-аўқатлық қосымшалардың жаңа түрлерин, арнаўлы энгизилетуғын биологиялық актив затларды, азық-аўқатлық шийки затты ҳәм азық-аўқат өлшемлерин ислеп шығарыўдың жаңа технологиясы, азық-аўқатлық шийки затларға ҳәм азық-аўқат өнимлерине тийип туратуғын ыдыслардың жаңа түрлерин қолланыўға тек ғана токсиколог-гигиеналық бақлаўдан кейин Қарақалпақстан Республикасының мәмлекетлик бас санитария шыпакериниң рухсаты менен жол қойылады.

18-статья. Хожалық аўыз суўы менен тәмийинлеўге санитариялық талаплар

Мәмлекетлик уйымлар, кәрханалар, мәкемелер, шөлкемлер, бирлеспелер меншик түрине қарамастан хожалық аўыз суўы менен тәмийинлеўдиң орайластырылған системасынан берилип атырған суўдың сапасының гигиеналық талапларға ҳәм мәмлекетлик стандартларға муўапық болыўын тәмийинлеўге миннетли.

Орайластырылған ходалық аўыз суўы мақсетиндеги суў тармақлары ҳәм олардың дәректери ушын арнаўлы режимдеги санитариялық қорғаў эсбаплары белгиленеди.

Суў тармақлары ҳәм оларды тәмийинлеў дәреклериниң санитариялық қорғаў зоналары, олардың санитариялық режими ҳәрекеттеги санитариялық нормаларға ҳәм қәделерге муўапық жергиликли ҳәкимият ҳәм басқарыў уйымлары тәрәпинен тастыйықланады.

Мәмлекетлик уйымлар, кәрханалар, мәкемелер, шөлкемлер, бирлеспелер, меншик түрине қарамастан, сондай-ақ жеке адамлар хожалық, турмыс мұтажликлерине пайдаланатуғын, сол қатарда орайластырылмаған суў тәмийинлеўинде де, суў сақлағышлардағы суўдың ҳәрекеттеги санитариялық нормаларына ҳәм қәделерине муўапық болыўын тәмийинлеўге миннетли.

19-статья. Сырт еллерден сатып алынатуғын өнимлерди жеткерийүде ҳәм сатыўдағы талаплар

Мәмлекетлик уйымлар, кәрханалар, мәкемелер, шөлкемлер, бирлеспелер, меншик түрине қарамастан, сондай-ақ жеке адамлар сырт еллерден сатып алынатуғын технология материалларын шийки зат ҳәм өнимлерди жеткерийүде, сатыўда ҳәм пайдаланыўда Өзбекстан Республикасы мәмлекетлик бас санитария шыпакериниң тастыйықлаған санитариялық нормаларды, қәделерди ҳәм гигиеналық нормативлерди сақлаўға миннетли.

20-статья. Медициналық тексерийүден өтиўдиң мәжбүрийлиги

Жуқпалы ҳәм паразитлик кеселликлердиң келип шығыўының ҳәм тарқалыўының алдын алыў, кәсиплик кеселликлердиң ҳәм зәхәрлендирийүлерди, бахытсыз ҳәдийселерди ескертийү мақсетинде меншик түрине қарамастан,

кәrxаналардың, мәкемелердің, шөлкемлердің, бирлеспелердің хызметкерлери алдын ала хәм белгиленген мүддетте медициналық тексеріулерден өтип турады.

Оны өткеріу тәртиби Қарақалпақстан Республикасы ден саўлықты сақлау министри тәрпинен Қарақалпақстан Республикасы кәсиплик аўқамлары республикалық Кеңесиниң келисими менен белгиленеди.

Кәrxаналар хәм шөлкемлер жумысшылардың профилактикалық медициналық тексеріуден өткеріудің өз ўақтында өтиуи ушын жағдай дүзиўге миннетли.

21-статья. Адамлардың кеселлениўлериниң, олардың таралыўының алдын алыў бойынша миннетлер

Меншик түрине қарамастан кәrxаналардың, мәкемелердің, шөлкемлердің, бирлеспелердің басшылары хәм айырым адамлар жуқпалы аўыр хәм басқада бирнеше кеселликлер топарларының оның ишинде радиациялық факторға байланыслы кеселликлердің алдын алыў бойынша сондай-ақ пайда болған жағдайда усындай кеселликлерди жлқ етиў бойынша өз ўақтында илажлар көриўди тәмийинлеуи шәрт.

Аймақларда хәм елатлы пунктлерде жуқпалы аўыр басқада бир неше кеселликлердің пайдап болыўы хәм адамларға зәхәрлениў қәўпи туўған жағдайда Қарақалпақстан Республикасының Министрлер Кеңеси, жергиликли хәкимият хәм басқарыў уйымлары мәмлекетлик бас санитариялық шыпакердің усыныўы бойынша тийисли аймақларда ямаса объектлерде айрықша мийнет, оқыў, қатнасыў хәм жүк тасыў шәртлери менен қатаң тәртиплерин енгизиўи мүмкин.

Жуқпалы хәм аўыр кеселликлер орайында карантин шөлкемлестириў хәм профилактикалық илажлар көриў, жуқпалы кеселлерди емлеўханаға жатқарыў тәртибин хәм мүддетлерин тийисли аймақлардың жергиликли хәкимият хәм басқарыў уйымлары менен бас мәмлекетлик санитариялық шыпакерлер белгилейди.

22-статья. Арнаўлы экспертизаларды өткеріу бойынша илим-изертлеу, жоқары оқыў орынларының хәм шөлкемлериниң миннетлери

Илим-изертлеу мәкемелери, жоқары оқыў орынлары, басқада мәкемелер хәм шөлкемлер Қарақалпақстан Республикасы бас мәмлекетлик санитариялық шыпакериниң жолламалары бойынша буйыртпашының қаржылары есабынан илимниң хәм техниканың раўажланыўының хәзирги дәрежесин есапқа ала отырып, халықтың хәм айырым адамлардың ден саўлық жағдайын хәм кеселлениўшилигин арнаўлы санитариялық-гигиеналық, медициналық, биологиялық, техникалық, социологиялық хәм басқада тексеріулердің, сондай-ақ жойбар, техникалық хәм басқада хўжетлерди, үскенелерди, инструментлерди хәм аппаратураны, химиялық затларды, хәр қыйлы бирикпелерди, материалларды хәм қуралларды, азық-аўқат шийки затын хәм азық-аўқат өнимлерин, санаат

бұйымларын, радиоактив заттарын, радиациялық техниканы экспертизадан өткеріуі және иммунзоологиялық препараттарды қадағалауды әмелге асырыуы шарт.

Атап өтілген илим-изертлеу мекемелері, жоғары оқу орындары, басқада мекемелер және шөлкемлер экспертизалардың дұрыс өткерілуі үшін жууапкерлі болады.

IV-БӨЛИМ

МӘМЛЕКЕТЛИК САНИТАРИЯЛЫҚ БАҚЛАУ ЖӘМ ҚАДАҒАЛАУ

23-статья. Санитариялық бақлауды және қадағалауды әмелге асырыушы ұйымдар менен мекемелер

Қарақалпақстан Республикасының мәмлекетлик санитариялық-эпидемиологиялық хызметі ведомстволық бағынышлығына және меншик түрине қарамастан Қарақалпақстан Республикасының аймағына жайласқан мәмлекетлик ұйымдардың, кәрханалардың, шөлкемлердің, бирлеспелердің, сондай-ақ айырым адамлардың санитариялық нормаларды, режелерди және гигиеналық нормативлерди сақлауын мәмлекетлик-санитариялық бақлауды әмелге асырады.

Санитариялық-эпидемиологиялық станция санитариялық эпидемияға қарсы илажлар комплексин шөлкемлестіріуді және өткеріуді тәмийинлейтуғын, мәмлекетлик санитариялық бақлауды әмелге асыратуғын, усы Нызам және ол қаққындағы реже тийкарында хәрекет ететуғын медициналық санитариялық-профилактикалық мәкеме болып табылады.

Қарақалпақстан Республикасы Қорғаныу ислери бойынша басқармасының, Ишки ислер министрлигинин, Миллий қәуипсизлик хызметинин және Орта Азия темир жолы Арал бойы бөлиминин Қарақалпақстан Республикасында ислейтуғын және салынып атырған объектлеринде ведомстволық санитариялық қадағалауды тийисли министрликлердин және ведомствалардың санитариялық-эпидемиологиялық станциялары әмелге асырады.

Санитариялық милиция Қарақалпақстан Республикасы ден саулықты сақлау министрлиги менен келісе отырып, Қарақалпақстан Республикасы ишки ислер министрлиги тәрәпинен тастыйықланатуғын режеге мууапық қадағалауды әмелге асырады.

Мәмлекетлик санитариялық-эпидемиологиялық хызмет ұйымдары, мекемелери және лауазымлы адамдары ведомстволық бағынышлығына қарамастан санитариялық-эпидемиологиялық хызметлердин жұмысына методикалық басшылықты оларды байланыстырууды және қадағалауды тәмийинлейди.

24-статья. Қарақалпақстан Республикасының аймағында мәмлекетлик санитариялық бақлаўды әмелге асыратуғын лаўазымлы адамлар

Мәмлекетлик санитариялық бақлаўды шөлкемлестириў хәм жүргизиў Қарақалпақстан Республикасының бас мәмлекетлик санитариялық шыпакерине хәм оның орынбасарларына, қалалардың, районлардың бас мәмлекетлик санитариялық шыпакерлерине жүкленеди.

25-статья. Мәмлекетлик санитариялық бақлаўды әмелге асыратуғын лаўазымлы адамлардың жумысының тийкарғы кепилликлери

Мәмлекетлик санитариялық бақлаўды әмелге асыратуғын Қарақалпақстан Республикасы мәмлекетлик санитариялық-эпидемиологиялық хызметиниң бас мәмлекетлик санитариялық шыпакерлери, басқада лаўазымлы адамлары хәм қәнигелери хәкимият ўәкиллери болып табылады, мәмлекеттиң қорғаўында болады.

26-статья. Мәмлекетлик санитариялық бақлаўды әмелге асырыў бойынша жумысқа араласыўға жол қоймаў

Нызамлы жумысына тосқынлық жасаў мақсетинде мәмлекетлик санитариялық бақлаў уйымларының жумысына басқа шөлкемлердиң араласыўы, мәмлекетлик санитариялық бақлаўды әмелге асырыўшы лаўазымлы адамларға хәр қандай жол менен тәсир жасаў қадаған етиледи хәм нызамларға муўапық жуўапкершиликке алып келеди.

27-статья. Қарақалпақстан Республикасы бас мәмлекетлик санитариялық шыпакериниң ўәкилликлери

Қарақалпақстан Республикасының бас мәмлекетлик санитариялық шыпакери:

- мәмлекетлик санитариялық-эпидемиологиялық хызмет уйымларына хәм мәкемелерине басшылық етеди, мәмлекетлик санитариялық бақлаўдың тийкарғы ўазыйпаларын хәм бас бағдарларын белгилейди;

- авария жағдайларын сапластырғанда санитариялық эпидемияға қарсы илажларды әмелге асырыў бойынша ўақытша санитариялық режелерди ислеп шығады хәм тастыйықлайды;

- республикалық хәм жергиликли эпидемиялық фондлардың хәм санитариялық-эпидемияға қарсы илажларға, ажыратылатуғын материаллық-техникалық ресурслардың орынлы пайдаланыўын қадағалаўды әмелге асырады;

- санитариялық-эпидемиялық хызмет мәкемелери басшыларының хәрекетлери үстинен шағымларды қарайды;

- Өзбекстан Республикасы хәм Қарақалпақстан Республикасы Нызамларына, Өзбекстан Республикасы Президентиниң, Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинетиниң, Қарақалпақстан Республикасы

Жоқарғы Кеңеси, Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңеси Баслығының, сондай-ақ Қарақалпақстан Республикасы Министрлер Кеңесінің санитариялық-эпидемиологиялық аман-есенлік мәселелері бойынша актлеріне тийкарланып хәм оларды орынлай отырып, актлер шығарады;

- адамның өмири хәм ден саўлығы ушын қәўипли, сондай-ақ халықтың жасаўы хәм хожалық жумысы менен шуғылланыўы ушын қадаған етилген аймақларды белгилейди;

- жуқпалы карантин кеселликлериниң күшейиўинен хәм таралыўынан Қарақалпақстан Республикасының аймағын санитариялық қорғаў бойынша илажлар өткереди;

- авария жағдайларын сапластырғанда санитариялық эпидемияға қарсы илажларды әмелге асырады;

- қалалардың хәм районлардың бас мәмлекетлик санитариялық шыпакерлерин тайынлайды.

Қарақалпақстан Республикасының бас мәмлекетлик санитариялық шыпакерин Қарақалпақстан Республикасының Министрлер Кеңеси тайынлайды.

28-статья. Қалалардың хәм районлардың бас мәмлекетлик санитариялық шыпакериниң ўәкиликлері

Қалалардың хәм районлардың бас мәмлекетлик санитариялық шыпакери:

- мәмлекетлик санитариялық-эпидемиологиялық хызметтиң өзине қараслы мәкемелерине басшылық етеди;

- халық хожалық объектлериниң қурылысы хәм реконструкциялаў жойбарлары бойынша жуўмақлар береді;

- адамлардың өмири хәм ден саўлығы ушын қәўипли, халықтың жасаўы хәм хожалық жумысы менен шуғылланыўы ушын қадаған етилетуғын аймақларды белгилейди;

- жуқпалы карантин кеселликлердиң күшейиўинен хәм таралыўынан қаланың хәм районның аймақларын санитариялық қорғаў бойынша илажларды өткереди;

- авария жағдайларын сапластырғанда санитариялық эпидемияға қарсы илажларды әмелге асырады.

29-статья. Мәмлекетлик санитариялық бақлаўды әмелге асыратуғын лаўазымлы адамлардың хуқықлары

Мәмлекетлик санитариялық бақлаўды әмелге асыратуғын лаўазымлы адамларға төмендеги хуқықлар бериледи:

- а) санитариялық нормаларды, режелерди хәм гигиеналық нормативлерди бузыў хәрекетлерине жол қоймаўды меншик түрине қарамастан мәмлекетлик басқарыў уйымларынан, кәрханалардан, мәкемелерден, шөлкемлерден, бирлеспелерден талап етиў;

б) объектлерди салыў ҳәм реконструкциялаў жойбарларында санитариялық нормаларды, режелерди ҳәм гигиеналық нормативлерди сақлаў үстинен бақлаўды әмелге асырыў;

в) министрликлерге, мәмлекетлик комитетлерге, ведомстваларға меншик түрине қарамастан кәрханаларғап, мәкемелерге, шөлкемлерге, бирлеспелерге ҳәм айырым адамларға;

- елатлы пунктлерди жобаластырыў ҳәм қурыў жойбарлары бойынша, халық хожалық объектлерин перспективалы жайластырыў жобалары бойынша, сондай-ақ кәрханаларды, жайларды ҳәм қурылысларды қурыў, реконструкциялаў жойбарлары бойынша жуўмақлар бериў;

- қурыў ушын жер қыйтақларын ажыратыў, тазаланғаннан кейин хожалық турмыс мақсетинде пайдаланыў орынларын белгилеў, патас суўларды ағызып жиберий шәртлерин белгилеў, сондай-ақ зәхәрли, химиялық радиоактив ҳәм басқада затларды пайдаланыў, көмиў мәселелери бойынша жуўмақлар бериў;

г) әмелдеги санитариялық нормаларға, режелерге ҳәм гигиеналық нормативлерге турақ жайлардың мәдений турмыс мақсетиндеги имаратлардың, аўыл хожалық ҳәм басқада кәрханалардың, сондай-ақ қурылыслардың муўапықлығы ҳаққында жуўмақлар бериў;

д) берилетуғын усыныслар бойынша мийнет-оқыў нагрукасы ҳәм балалар өспиримлер мәкемелеринде тарбияланып ҳәм оқыў орынларында оқып атырған балалардың, басқада адамлардың оқыўларының үлгили режими ҳаққында жуўмақлар бериў;

е) меншик түрине қарамастан илим-изертлеў мәкемелерин, лабораторияларды, жоқары оқыў орынларын, басқада мәкемелерди ҳәм шөлкемлерди арнаўлы экспертиза өткерийге тартыў;

ж) санитариялық нормалардың, режелердин ҳәм гигиеналық нормативлердин орынланыўын қадағалаў мақсетинде хызмет гуўалығын көрсете отырып қәлеген ўақытта (хызмет бабында зәрүрликлер болғанда) бағынышлығына ҳәм меншик түрине қарамастан кәрханаларға, мәкемелерге, шөлкемлерге, бирлеспелерге барыў;

з) ведомствалық бағынышлығына ҳәм меншик түрине қарамастан кәрханалардың, мәкемелердин, шөлкемлердин, бирлеспелердин басшыларынан ҳәм айырым адамлардан;

- өндирис өзгешеликлерин, орынланатуғын жумыслардың характерин, жуқпалы кеселликлердин таралыў қәўпин есапқа ала отырып, санитариялық нормаларды, режелерди, эпидемияға қарсы режимди системалы бузыўшы адамларды жумыстан шетлетиўди;

- дөгеректегилер ушын қәўип туўдыратуғын жуқпалы кеселлер менен аўырғанларды емлеўханаға хатқарыўды;

- объектлардин санитариялық жағдайын анықлаў, халықтың ден саулық жағдайын эпидемиологиялық жақтан анализлеў ушын зэрүрли мағлыўматты хәм түсиндирмелерди талап етиў;

и) гигиеналық экспертиза, лабораториялық изертлеўлер ушын азық-аўқат өнимлерин, буйымларын, затларды хәм материалларды алыў, сондай-ақ объектлерде тиккелей зэрүрли лабораториялық хәм инструменталлық изертлеўлер өткерий;

к) санитариялық қадағалаўды әмелге асырыўға шәртнама тийкарында басқа ведомствалардың хәм мәкемелердин қәнигелерин, сондай-ақ жәмийетшиликтиң ўәкиллерин тартыў.

Санитариялық нызамлар бузылғанда бас мәмлекетлик санитариялық шыпакерлер хәм олардың орынбасарлары төмендеги хуқықларға ийе:

- санитариялық нормалардың хәм режелердин талапларына жуўап бермейтуғын жер ажыратыўға, турақ жай, жәмийетлик, өндириллик объектлерди хәм халық хожалығының басқа да объектлерин салыўға, реконструкциялаўға, кеңейтиўге байланыслы жойбар алды хәм жойбар хўжетлерди қабылламаў;

- ислеп турған өндириллик объектлерди, мәдений турмыс мақсетиндеги имаратларды пайдаланыўды, жәмийетлик аўқатланыў хәм саўда кәрханаларының, улыўма билим беретугын емлеў-профилактикалық хәм санитариялық курорт мәкемелериниң жумысын иркип қойыў;

- санитариялық нормаларды режелерди хәм гигиеналық нормативлерди бузыў хәркетлерин сапластырғанға шекем үскенелерди, инструментлерди хәм гидротехникалық қурылысларды пайдаланыўды, сондай-ақ басқада жумыслар жүргизиўди қадаған етиў;

- санитариялық нормаларды, режелерди хәм гигиеналық нормативлерди бузған жағдайда атап өтилген объектлерде елатлы пунктлердин, имаратлардың хәм қурылыслардың қурылысын реконструкциялаўды хәм басқада айырым жумыс түрлерин жүргизиўди иркип қойыў;

- азық-аўқат шийки затлары өнимлери хәм дәри-дәрмақлар менен қатнасы бар шийки затлардың жаңа түрлерин, химиялық затларды, технологиялық үскенелерди, процесслерди хәм инструментлерди, азық-аўқат өнимлерин хәм шийки затты, санаат буйымларын, қурылыс материалларын, ион менен нурландырыўшы дереклерди, биологиялық қуралларды, ыдысларды буўып-байлаў, платикалық, полимер хәм басқада материалларды Қарақалпақстан Республикасының хәм Өзбекстан Республикасының ден саулықты сақлаў министрлигинде дизимге алынбаған ямаса адамлардың өмири хәм ден саулығы ушын қәўипли басқада тутыныў затларын, олардан исленген буйымларды жетистириўди қолланыўды хәм сатыўды қадаған етиў;

- қәўипсизлиги хаққында ислеп шығыўшы тәрпинен илимий тийкарланылған мағлыўматлар берилгенге шекем адамлардың ден саулығыны зыянлы тәсир жасаў қәўпи пайда болған жағдайда химиялық затларды,

қуралларды хәм усылларды хожалық аўыз суў менен тәмийинлеў практикасында, азық-аўқат өнімлерин жетистиргенде хәм қайта ислегенде қолланыўды, аўылхожалық өсимликлериниң хәм ҳайўанлардың өсириўши стимуляторларын хәм регуляторларын қолланыўды қадаған етиў;

- қолланыўға жарамсыз деп табылған жағдайда аўыз суўды хожалық тәмийинлеў ушын суўдан пайдаланыўды қадаған етиў;

- санитариялық нормаларды, режелерди хәм гигиеналық нормативлерди бузған адамларды жұмыстан ўақытша шетлетиў;

- материалларды хуқық қорғаў уйымларына берий.

Исбилерменлик субъектлериниң жұмысын тоқтатып қойыў суд тәртибинде әмелге асырылады, айрықша жағдайлар, эпидемиялар хәм халықтың өмири және денсаўлығы ушын басқа да реал қәуип жүзеге келиўиниң алдын алыў менен байланыслы ҳалда он жұмыс күнинен көп болмаған мүддетке тоқтатып қойыў жағдайлары буған кирмейди. *(ҚР ЖК 12.11.2008-ж. 201/III-санлы-санлы Қарарына тийкар өзгерислер киритилген)*

30-статья. Бас мәмлекетлик санитариялық шыпакерлердиң хәм олардың орынбасарларының қарарларына байланыслы шағым жасаў

Хәкимшилиқ салымлар салыў ҳаққында қарарларға байланыслы шағым нызамларда нәзерде тутылған тәртипте бериледи.

V-БӨЛИМ САНИТАРИЯЛЫҚ НЫЗАМЛАРДЫ БУЗҒАНЫ УШЫН ЖУЎАПКЕРШИЛИК

31-статья. Санитариялық нызамларды бузғаны ушын жуўапкершилиқ

Меншиқ түрине қарамастан кәрханалар, мәкемелер, шөлкемлер, бирлеспелер, лаўазымлы хәм басқада адамлар төмендеги хәрекетлери ушын әмелдеги нызамларға муўапық интизамлық хәм хәкимшилиқ жуўапкершиликке ийе болады.

1) жерди, атмосфералық ҳаўаны, азық-аўқат өнімлерин, жұмыс зонасының ҳаўасы, ашық хәм жер асты суў дәреклерин, суў айдынларын хәм суў сақлағышлардың мәдений турмыс мақсетинде адамлар тәрөпинен пайдаланатуғын жаға бойын химиялық, физикалық, биологиялық хәм басқада жол менен патаслағаны;

2) санитариялық нормаларды, режелерди хәм гигиеналық нормативлерди есапқа алмай ден саўлықты санитариялық эпидемиологиялық аман-есенликти хәм радиациялық қәуипсизликти тәмийинлеў бойынша нормативлик-технологиялық хұжетлерди ислеп шыққаны;

3) Қарақалпақстан Республикасы бас мәмлекетлик санитариялық шыпакериниң келисимин алмай турып азық-аўқатлық шийки зат өнімлери хәм

дәри-дәрмақлар менен қатнасы бар технологиялық үскенелерди, инструментлерди, процесслерди енгизиў бойынша нормативлик-техникалық хўжжетлерди ислеп шыққаны, шийки заттық жаңа түрлерин, азық-аўқат өнимлерин ҳәм шийки заттың, санаат өнимлерин, қурылыс материалларын, ион менен нурландырыўшы дәреклерди, биологиялық қуралларды, ыдысларды, басқада материалларды, олардан исленген басқада буйымларды, этир-пардоз өнимин, басқада тутыныў товарларын, медициналық иммунобиологиялық препаратларды жетистиргени ҳәм қолланғаны;

4) санитариялық нормаларды, режелерди ҳәм гигиеналық нормативлерди сақламай ҳәм мәмлекетлик санитариялық бақлаў уйымлары менен келисип алмай турып, кәрханаларды, жайларды, қурылысларды, транспорт қуралларын, суў менен тәмийинлеў, канализация ҳәм патас суўларды ағызып жиберіў системаларын, гидротехникалық қурылысларды, басқада объектлерди жойбарлағаны, қурғаны, реконструкциялағаны;

5) мәмлекетлик санитариялық бақлаў уйымлары менен келисип алмай турып, жаңа қурылыс объектлерин реконструкциялаў ҳәм кеңейтиў ушын жер участкасын пайдаланғаны;

ҚР 27.06.2014-ж. 209/XV Нызамына муўапық екинши бөлими алып тасланған

6) мәмлекетлик санитариялық бақлаў уйымларының рухсатысыз объектлерди қабыллағаны ҳәм пайдаланыўға тапсырғаны;

7) азық-аўқат шийки затының, өнимлериниң сапасына болған талапларды, гигиеналық нормативлерди сақламағаны, адамлардың өмири ҳәм ден саўлығы ушын қәуипли радионуклидлер, зәхәрли, биологиялық, химиялық ҳәм басқада затларды азық-аўқат өнимлеринде пайдаланғаны;

8) азық-аўқат шийки затын ҳәм өнимлерин жетистиргенде, сақлағанда, тасығанда ҳәм сатқанда санитариялық нормаларды, режелерди ҳәм гигиеналық нормативлерди бузғаны;

9) мәмлекетлик санитариялық бақлаў уйымларының рухсатысыз азық-аўқат шийки заты, өнимлери ҳәм дәри-дәрмақлар менен қатнасы бар аўыл хожалық өсимликлерин ҳәм ҳайўанлар өсириўши стимуляторды, өсимликлерди биологиялық қорғаў қуралларын, ыдысларды, материалларды, от-жем қосымталарын қолланғаны;

10) импортлық технологияларды, материалларды, шийки затты ҳәм өнимди жеткерип бергенде, сатқанда ҳәм пайдаланғанда санитариялық нормаларды, режелерди ҳәм гигиеналық нормативлерди бузғаны;

11) орайластырылған суў, хожалық аўыз суў менен тәмийинлеў системалары арқалы берилетуғын суўдың сапасының гигиеналық талапларға муўапықлығын тәмийинлемегени;

12) хожалық-турмыс мақсетінде пайдаланатуғын суў айдынлары суўының сапасының санитариялық нормаларға хәм талапларға муўапықлығын тәмийинлемегени;

13) елатлы пунктлерди хәм аймақларды сақлаўдың санаат, аўыл хожалық, техникалық турмыс қалдықларын, соның ишинде радиоактивлик хәм зэхәрли затларды топлаўдың, сақлаўдың, тасыўдың хәм утильге шығарыўдың санитариялық режелерин бузғаны;

14) атмосфералық ҳаўаны қорғаў бойынша санитариялық нормаларды, режелерди хәм гигиеналық нормативлерди бузғаны;

15) барлық типтеги билимлендириў мәкемелеринде ден саўлықты сақлаў, социаллық тәмийнат хәм басқада мәкемелерде, кәрханаларда санитариялық нормаларды, режелерди хәм нормативлерди сақламағаны;

16) радиоактивлик затлар, ион менен нурландырыўшы дәреклер менен ислегенде, сондай-ақ радиоактивлик қалдықларды көмгенде радиациялық қәўипсизлик нормаларын хәм санитариялық режелерди бузғаны;

17) жуқпалы аўыр кеселликлердиң тараўының алдын алыў хәм сапластырыў бойынша илажларды орынламағаны;

18) мәмлекетлик санитариялық-эпидемиологиялық хызмет уйымларының хәм мәкемелериниң жолламалары бойынша санитариялық-гигиеналық, медициналық, биологиялық, техникалық, социологиялық хәм басқада арнаўлы экспертизаларды өткерийден тийкарсыз бас тартқаны;

19) медициналық көриктен өтпегени ямаса ден саўлығы бойынша мийнетке жарамсыз деп табылған адамларға жумысқа рухсат еткени;

20) миннетли медициналық көриктен өтпегени ямаса хызметкерлердиң айырым категорияларының оннан өтиў мүддетин бузғаны;

21) мәмлекетлик санитариялық қадағалаўды әмелге асыратуғын уйымлардың хәм мәкемелердиң көрсетпелерин, жуўмақларын және қарарларын орынламағаны;

22) объекте санитариялық-гигиеналық жағдайды, эпидемиялық хәм радиациялық ахўалды анықлаў ушын зәрүрли материалларды бериўден бас тартқаны;

23) мәмлекетлик санитариялық бақлаўды әмелге асыратуғын уйымлар хәм мәкемелер тәрәпинен жабылған объектлерди, пломбаларды бузып жумысты қайта баслағаны;

24) жумысшылардың хәм хызметкерлердиң айырым категорияларына, сондай-ақ жеке мийнет пенен шуғылланатуғын адамларға гигиенаны миннетли оқытыў ҳаққындағы нызамлардың талапларын бузғаны ушын.

32-статья. Санитариялық нормалардың хәм режелердиң бузылыўының нәтийжесинде келтирилген материаллық зыянды өтеў

Санитариялық нызамларды бузыўда айыплы кәрханалар, мәкемелер, шөлкемлер, бирлеспелер меншик түрине қарамастан хәм айырым адамлар жәбирленгенлердин ден саўлығының бузылыўына, ден саўлықты қайта тиклеўге хәм емлениўге, шыпа-профилактикалық, санитариялық-эпидемияға қарсы илажларды жүргизиўге байланыслы материаллық зыянды өтеўи шәрт.

33-статья. Бас мәмлекетлик санитариялық шыпакерлер хәм олардың орынбасарлары тәрәпинен қолланылатуғын хәкимшилик жуўапкершилик шаралары

Санитариялық нызамлар, қағыйдалар хәм гигиеналық нормативлер бузылғанда, мәмлекетлик санитариялық бақлаўды әмелге асырыўшы лаўазымлы адамлардың көрсетпелери орынланбағанда бас мәмлекетлик санитариялық шыпакерлер хәм олардың орынбасарлары айыплы адамларды Өзбекстан Республикасының нызамлары менен белгиленген тәртипте хәкимшилик жуўапкершиликке тартыў хуқықына ийе.

Хәкимшилик салымлар Қарақалпақстан Республикасының эпидемиялық фондына келип түседи.

Хәкимшилик жаза шаралары қолланылғаннан кейин бир жыл даўамында тәкирарланған, сондай-ақ адамлардың өлимине, жийи хәм жалпыламай кеселликлерге, зәхәрлениўлерге алып келген, адамлардың ден саўлығына әдеўир зыян келтирген хәрекетлери ушын айыплы адамлар нызамларға муўапық жуўапкершиликке тартылады.

VI-БӨЛИМ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ШӘРТНАМАЛАР

34-статья. Халықаралық шәртнамалар

Егер Қарақалпақстан Республикасының халықаралық шәртнамаларында усы нызамдағыдан басқа режелер нәзерде тутылса, онда халықаралық шәртнамалардың режелери қолланылады.